

شناسایی راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در بین دانش آموزان دوره دوم متوسطه

ناصر محمدی احمدآبادی^۱، زهرا بابایی زارچ^۲، زهرا شهبابی^۳

^۱ استادیار، دانشگاه پیام نور یزد، (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور یزد

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور یزد

چکیده

از دغدغه های نظام آموزش و پرورش کشور، نحوه عملکرد و تأثیر گذاری آموزش های دینی خصوصاً عفاف و حجاب بردانش آموزان است؛ به عبارت دیگر با وجود اهتمام سیاستگذاران و برنامه ریزان در جریان نظام آموزش و پرورش کشور هنوز شاهد بی توجهی یا کم توجهی دانش آموزان به این مسئله هستیم، نکته مهم این است که در آموزش عفاف و حجاب در مدارس، اغلب صرفاً به انتقال مباحث کتب دینی و قرآنی به دانش آموزان و حفظ مطالب توسط آنها و سپس ارزشیابی از دانش آموزان اکتفا می شود در نتیجه این امر به عقیف و باحجاب شدن آنها ختم نمی شود بنابراین اگر بخواهیم گرایش دانش آموزان به عفاف و حجاب را بیشتر کنیم باید با راهکارهای گسترش عفاف و حجاب آشنایی داشته و در مدارس به اجرا دربیاید تا تأثیرات آن در بین دانش آموزان مشاهده شود؛ بنابراین هدف اصلی انجام پژوهش شناسایی راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در بین دانش آموزان دوره دوم متوسطه است. برای دستیابی به این هدف به گردآوری مطالب به صورت کتابخانه ای مبتنی بر منابع مختلف چاپی و الکترونیکی از قبیل کتاب ها، مقاله های علمی و پایان نامه هایی بود که در اختیار پژوهشگران قرار داشتند، استفاده شد این مطالعه با توجه به هدف جزء تحقیقات کاربردی می باشد. در این مقاله تلاش نمودیم با تعریف صحیح از حجاب و عفاف، راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در بین دانش آموزان دوره دوم متوسطه شناسایی و ارائه گردد.

واژه های کلیدی: راهکارها، عفاف و حجاب، دانش آموزان.

مقدمه

از فضایل اخلاقی مورد تأکید در اسلام «عفاف و حجاب» است. توجه بسیار آیات روایات نشان از اهمیت بی حد و حصر این مسأله در اسلام دارد؛ چرا که بدون آن انسان در مسیر اعتدال قرار نگرفته و به سعادت حقیقی خود نائل نخواهد شد. قرآن کریم در اولین مراحل تعلیم خود در سوره های مکی به ایجاد نوعی بینش معرفت بنیادی درباره ی این دو مفهوم و سپس به فرهنگ سازی به صورت گسترده و مستمر در نهادینه سازی حجاب و عفاف پرداخته است. چراکه پوشش اسلامی به عنوان غذای روح و به منزله یک حفاظ ظاهری و باطنی در برابر افراد نامحرم تلقی می شود که مصونیت اخلاقی، خانوادگی و پیوند عمیق میان حجاب ظاهری و بازداری باطنی و از همه مهم تر امنیت اجتماعی را فراهم می سازد که پیشینه آن به اندازه تاریخ آفرینش انسان است (میری و فروزانی، ۱۴۰۰).

امروزه جوامع اسلامی در بحث حجاب، نیازمند نوعی گذار هستند؛ گذار از تقلید، عادت و تعبد از سر اکراه به مرحله آگاهی و معرفت (محمودی و قدسی، ۱۳۹۵). چرا که تغییر نسل موجب تغییراتی در نوع نگرش آنها به مذهب شده است (کریمی و طالبی، ۱۳۹۸). با تبیین صحیح ضرورت و نقش حجاب در اجتماع، زمینه های توسعه و ترویج آن با مشارکت همه مردم فراهم می شود. اگر دانش آموزان با فواید و فلسفه وضع این قانون الهی از منظرهای مختلف دینی، عقلی، علمی و روانی آشنا شوند، حتی اگر مقید به رعایت کردن آن نباشند، احتمال تغییر رفتار در آینده برای آنها وجود دارد. دریافت نگرش و گرایش دانش-آموزان نسبت به لزوم رعایت یا عدم رعایت حجاب، کمک شایانی به برنامه ریزی جامع در مورد این پدیده خواهد کرد (فضل-الهی قمشی، ۱۳۹۱).

از عوامل موثر در تربیت و پرورش نوجوانان شناخت شیوه ها و راهکارهای موثر در حفظ و نهادینه کردن و گسترش عفاف و حجاب در آنها می باشد. اگر این شناخت حاصل شد تربیت و پرورش و رشد نوجوانان بهتر و راحت تر و صحیح تر انجام می گیرد. به دیگر سخن با شناسایی و پیدا کردن راهکارها، شیوه ها و مهارت های موثر در گسترش عفاف و حجاب موجب می گردد تا با بهره گیری صحیح و با برنامه بتوانیم از ان شیوه ها و روش ها بهره جسته و با زمینه سازی و فضا سازی، جهت بخشی والگودهی به نهادینه نمودن یا درونی نمودن و عمق بخشی به ارزش ها و فرائض دینی اقدام نمود، گسترش عفاف و حجاب بدون بهره گیری از شیوه ها و راهکارها راه به جایی نخواهد برد و نتیجه مطلوبی نخواهد داشت (محمودی یگانه، ۱۳۹۹).

یکی از بزرگترین معضلات کشور ما طی سال های اخیر کم رنگ شدن تدریجی فرهنگ عفاف و حجاب در مدارس ما می باشد چرا که معروف ها در جامعه ما فرایند نهادینه شدن را به درستی طی نکرده اند و به همین دلیل اکنون شاهد شیوع بدحجابی در مدارس کشور هستیم علت این مسئله را می توان فقدان نگاه راهبردی و روشمند به نهادینه کردن فرهنگ عفاف و حجاب در جامعه دانست. مسئله بدحجابی امری نیست که اثبات آن نیازمند ارائه آمار و ارقام باشد. بلکه فقط با نگاهی جامع و اندیشمندانه وجود آن و ضرورت مقابله با آن آشکار و مبرهن می گردد. این امر در مورد دانش آموزان نیز صادق است چراکه دانش آموزان امروزی با دسترسی فراوان به گوشی های هوشمند و گروه ها و فضاهای مجازی اجتماعی هرروز و بدون محدودیت بایکدیگر ارتباط دارند و عدم توجه به این مقوله خود زمینه اصلی بروز بی حجابی در جامعه شده است. از طرفی فقدان راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در مدارس، مشکلات پیش گفته را دوچندان نموده است، بنابراین هدف از انجام این پژوهش، شناسایی راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در بین دانش آموزان دوره دوم متوسطه می باشد.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و روش پژوهش، مروری- توصیفی است؛ بنابراین، شیوه گردآوری مطالب به صورت کتابخانه ای مبتنی بر منابع مختلف چاپی و الکترونیکی از قبیل کتاب ها و مقاله های علمی و پایان نامه هایی بود که در اختیار پژوهشگران قرار داشتند.

یافته ها

۱. تبیین مفاهیم

الف) عفت در لغت و اصطلاح

واژه‌ی عفاف به فتح عین، مصدر ماده‌ی «عف» و مصدر دیگر آن «عفه» است که هر دو به یک معنا بوده به جای یکدیگر به کار می روند. این واژه از اصطلاحات علم اخلاق است. عفت در اصطلاح آن است که قوه ی شهویه در خوردن و نکاح (امور جنسی) از حیث کم و کیف مطیع و فرمانبر عقل باشد و از آنچه عقل نفی می کند اجتناب کند و این همان حد اعتدال است که عقل و شرع پسندیده است (نورزاد و حق داری، ۱۳۹۶).

شهید مطهری عفاف را اینگونه تعریف می کند: «عفاف و پاکدامنی یک حالت نفسانی است؛ یعنی رام بودن قوه ی شهوانی تحت حکومت عقل و ایمان تحت تأثیر قوه ی شهوانی نبودن، شره نداشتن» (مطهری، ۱۳۸۶).

ب) حجاب در لغت و اصطلاح

حجاب در لغت معانی مختلفی دارد؛ مانند پوشش، پرده، منع و آنچه میان دو چیز واقع شود. در زبان عربی به ابرو از آن جهت حجاب می گویند که به عنوان پرده و مانعی برای چشم در برابر شعاع خورشید عمل می کند. دربان را نیز از آن جهت حجاب می گویند که مانع ورود می شود (ابن منظور، ۱۴۱۴).

در اصطلاح فقهی حجاب پوشش زن در برابر بیگانه است گو اینکه کتب فقهی از واژه‌ی حجاب به این معنی کمتر بهره گرفته اند و برای بیان این مقصود از واژه «ستر» استفاده کرده‌اند (مطهری، ۱۳۷۳).

۲. راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در بین دانش آموزان

- تبیین و تشریح فلسفه و حکمت پوشش در اسلام و حدود آن و مصالح رعایت آن در کتاب‌های درسی دانش آموزان
- مقابله با استفاده پنهانی دانش آموزان از گوشی های هوشمند در مدارس
- راه اندازی گروه های مجازی ترویج حجاب در نرم افزارهای هوشمند و تشویق دانش آموزان به حضور و مشارکت در این گروه‌ها.
- برنامه ریزی و سیاست‌گذاری بلند مدت و مسئولانه نهادها و دستگاه‌های فرهنگی جامعه در مدارس در جهت مقابله با - بدحجابی از طریق ترویج فرهنگ پوشش بومی محلی هر منطقه
- تجدید نظر محتوایی و ساختاری در نظام آموزشی کشور (اعم از مدارس و دانشگاه‌ها) در راستای همتراز دانستن ارزش و اهمیت پرورش و تربیت با آموزش علمی و گنجاندن مطالبی درباره حجاب در کتاب‌های درسی
- رعایت حجاب اسلامی از سوی معلمان و مدیران مدارس به عنوان الگوهای ظاهری دانش آموزان
- برگزاری کارگاه‌ها و همایش ها در خصوص حجاب و عفاف برای دانش آموزان و اولیا آنان
- جلوگیری از افراط گرایی در زمینه حجاب و عفاف در دانش آموزان و تلاش در جهت جلب و جذب عاشقانه و داوطلبانه آنان با الگو قرار دادن زنان بزرگ اسلام از جمله حضرت زینب (س) و حضرت زهرا (س)
- آموزش، سازماندهی، توجیه و به کارگیری مدیران، معلمان و کلیه پرسنل مدارس جهت ترویج فرهنگ عفاف و حجاب در بین دانش‌آموزان و سازمان‌های مربوط نظیر بسیج، انجمن‌های اسلامی
- آشنا نمودن جوانان خصوصاً دختران برای شناخت توطئه‌ها، زمینه ها، روش‌ها و مجاری نفوذ فرهنگ غربی از طریق مدارس
- تعیین رنگ‌ها و مدل‌های متنوع در پوشش دانش‌آموزان با رعایت موازین و ضوابط شرعی جهت تأمین سلاقی مختلف.
- تأکید بر ضرورت رعایت پوشش و الگوها، مدهای اسلامی و ترویج الگوهای بایسته در پوشش دانش آموزان و کلیه کادر مدرسه و آرایش نکردن در مدارس
- تجلیل از دانش آموزان نخبه و ممتاز با توجه به ملاک‌های حجاب و عفاف و علم و برگزاری مسابقات و معرفی افراد نمونه با توجه به ویژگی‌های الگویی آن‌ها در زمینه پوشش

- اجرای مسابقات فرهنگی و هنری و علمی با هدف جهت دهی افکار نسل جوان با موضوع حجاب و عفاف و نظر سنجی از جوانان در تهیه طرح ها و برنامه های مناسب در زمینه حجاب
- اهتمام به مثبت نگری و زیبا اندیشی در مورد فرهنگ عفاف و حجاب در تألیف کتب درسی
- گنجاندن موضوع عفاف و حجاب از دیدگاه آیات و روایات همراه با تبیین ضرورت و فلسفه آن برای دانش آموزان در کتب درسی کلیه مقاطع تحصیلی
- انعکاس موفقیت های دانش آموزان خصوصاً دختران و ابعاد مختلف با هدف ارتقاء شخصیت و منزلت اجتماعی آن ها
- غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان با تأکید بر فرهنگ عفاف و حجاب از طریق استفاده از توانمندی های تشکلی های دانش آموزی
- در نظر گرفتن امتیازاتی برای مدیران مدارس که حجاب کارکنان و دانش آموزان آن اسلامی و مناسب می باشد.
- نظارت داشتن خانواده بر نوع پوشش و آرایش فرزندان خود نیز در گسترش فرهنگ حجاب تأثیرگذار است
- برگزاری اردوهای آموزشی آشنایی با پوشش اسلامی توسط مدارس
- حمایت مادی و معنوی از نرم افزارهای موبایل مربوط به ترویج حجاب در مدارس
- تصویرسازی معضلات عدم توجه به حجاب و اثرات ناشی از آن از طریق بروشور و در اختیار دانش آموزان قرار دادن.
- توجه به تولید کالاهای مرتبط با فرهنگ حجاب و عفاف از طریق برگزاری نمایشگاه
- توجه به ارتقای نقش آفرینی نهادهای فرهنگی در ارتقای فرهنگ حجاب و عفاف در مدارس، پرداختن غیرمستقیم به بحث حجاب و عفاف با تحکیم فضایل و ارزش های اخلاقی در جامعه
- تقویت روحیه قانون پذیری، اختصاص جلساتی از شورای فرهنگی مدرسه به این مهم و ارائه راهکارهای متناسب با هر مدرسه در جهت تقویت فرهنگ حجاب و عفاف
- آشنا کردن هر چه بیشتر دانش آموزان با جنگ نرم دشمن در حوزه های مختلف اعتقادی به ویژه عفاف و حجاب
- تشویق معلمان، کارکنان و دانش آموزان محجبه
- تأکید بر اجرایی کردن مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی در زمینه حجاب و عفا
- اتصال حلقه های تأثیرگذار بر حجاب و عفاف شامل خانواده، مدرسه، دانشگاه و اجتماع

بحث و نتیجه گیری

حفظ جوامع از انحرافات اخلاقی و نیل انسان به رشد و کمال را می توان در سایه آموزش ارزش ها و اخلاق و درونی شدن آن در شخصیت افراد دانست. تحقق این امر نیازمند آسیب شناسی، شناسایی فرصت ها و تهدید ها و یافتن راه کارهای عملی و به طور خلاصه، یک راهبرد مناسب است که به پژوهش های تجربی و میدانی نیاز دارد. از سوی دیگر، بیش از همه، نسل جوان و نوجوان در معرض انحرافات اخلاقی و هجمه های فرهنگی غرب قرار می گیرند و ضرورت آموزش و تربیت اخلاقی و ارزشی این قشر بر کسی پوشیده نیست. نیل سریع و آسان این گروه به شخصیت سالم دینی و اجتماعی و تحصیل آنها در مدارس آموزش و پرورش از جمله فرصت هایی به شمار می رود که شایسته است برای آنها برنامه ریزی شود.

در این بین نقش مدارس به عنوان نهادی سرنوشت ساز در امر ترویج فرهنگ عفاف و حجاب با الگو قراردادن فرهنگ اصیل اسلامی ایرانی و با استفاده از نقش آفرینی مربیان پرورشی مدارس، مربیان قرآنی و معلمان توانسته است تاحدودی نقش خود را به عنوان یک نهاد اجتماعی ایفا نماید. همچنین وزارت آموزش و پرورش با تبیین راهبرد ها و راهکارهای درست از جمله یکدست نمودن پوشش در مدارس و پرهیز از بدحجابی توسط دانش آموزان و اولیای مدرسه و همچنین استفاده از تلفن مدارس و رعایت شئون دینی و اسلامی در مدارس، تلاش نموده است بین حجاب و پوشش ظاهری و عفت و بازداري باطنی انسان، ارتباط برقرار نماید؛ و از آنجایی که هرچه حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر باشد، این نوع حجاب در تقویت و پرورش روحیه باطنی و درونی عفت، تأثیر بیشتری دارد و در مقابل، هرچه عفت درونی و باطنی بیشتر باشد، موجب حجاب و پوشش

ظاهری بیشتر و بهتر دختران در مواجهه با نامحرم می شود؛ اما با این وجود بازهم شاهد بی حجابی و کم حجابی در بین دانش آموزان هستید که تنها راه آن کاربست، راهکارهای گسترش عفاف و حجاب در مدارس بوده که به توان به نتایج درخور دست یافت.

نکته قابل توجه این است که رعایت حجاب کامل، با تقیّد به معنویات تقویت می شود و تردید در باورها، حجاب را تضعیف می کند، بنابراین به منظور گسترش عفاف و حجاب لازم است به عوامل تسهیل کننده و بازدارنده رعایت حجاب کامل توجه کرد و برای تقویت باورها و ارزش ها، اقدام های لازم به عمل آورد.

منابع

- ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ ق). لسان العرب، بیروت، دار صادر. <https://noorlib.ir/book/info>
- دهقان پور، علیرضا؛ اوشلی، لیلان. (۱۴۰۰). حکمت حجاب در اسلام، فصلنامه مطالعات قرآن و حدیث سفینه، ۶۹، صص ۱۶۸-۱۵۴. <https://safinahmagazine.ir/article-1-198-fa.html>
- فضل الهی قمشی، سیفاله. (۱۳۹۱). بررسی و اولویت بندی علل کم توجهی به پوشش اسلامی و راهکارهای ترویج آن در بین دانشجویان دختر دانشگاه ها. فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲(۳)، ۳۴۲-۳۲۳. <https://marifat.nashriyat.ir/node/2615>
- کریمی، فاطمه؛ طالبی، بهنام. (۱۳۹۸). جستاری بر تجارب زیسته دانش آموزان از حدود حجاب اسلامی، فصلنامه علوم تربیتی، شماریک، پیاپی ۵۰، سال هجدهم، بهار ۱۴۰۰. <https://qjfr.ir/article-1-1831-fa.html>
- محمدی، اصغر؛ قدسی، میثم. (۱۳۹۵). بررسی نگرش به حجاب در بین زنان ۱۵ سال به بالای شهر ایلام و رابطه آن با متغیرهای دموگرافیک در سال ۱۳۹۵. فصلنامه علمی - ترویجی فرهنگ ایلام، ۱۶ (۵۰ و ۵۱)، ۶۲-۳۷.
- محمودی یگانه، ماریه. (۱۳۹۹). عفاف و حجاب از دیدگاه آیات قرآن و احادیث، مجله علوم اسلامی انسانی، سال ششم، شماره ۲۳، پاییز ۱۳۹۹، صص ۴۳-۳۴. <https://www.sid.ir/paper/403414/fa>
- مطهری، مرتضی. (۱۳۸۶). تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، صدرا. <https://www.gisoom.com/book/1>
- میری، سید محمدحسین؛ فروزانی، معصومه. (۱۴۰۰). شناسایی راهبردهای گسترش پوشش اسلامی در دانشگاه، فصلنامه علمی تربیت اسلامی، س ۱۶، ش ۳۸، زمستان ۱۴۰۰، صص ۸۵-۱۰۱. https://islamicedu.rihu.ac.ir/article_1880.html
- نقدی، نرگس. (۱۴۰۲). روش های آشنایی دانش آموزان با حجاب و عفاف در مدارس و فواید آن، پنجمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، صص ۱۱۲-۱۳۰. <https://civilica.com/doc/1695445>
- نورزاد، محمدعلی؛ حق دادی، مهناز. (۱۳۹۶). نقش آموزش و پرورش در تبیین فرهنگ عفاف و حجاب در دانش آموزان، همایش ملی عفاف و حجاب و سبک زندگی، شهرستان زاوه. <https://civilica.com/doc/662771>

Identifying ways to spread chastity and hijab among second year high school students

Naser Mohammady Ahmadabadi^۱, Zahra Babaei Zarch^۲, Zahra Shahabi^۳

Abstract

One of the concerns of the country's education system is the functioning and impact of religious education, especially the chastity and hijab removal of students. In other words, despite the efforts of policy makers and planners in the course of the country's education system, we still see students' inattention or little attention to this issue, the important point is that in teaching chastity and hijab in schools, they often only transfer the topics of books. Religious and Quranic teaching to the students and memorizing the material by them and then valuing the students is enough. As a result, this does not end with them becoming chaste and veiled. Therefore, if we want to increase the students' tendency towards chastity and hijab, we must The methods of promoting chastity and hijab should be known and implemented in schools so that its effects can be observed among students. Therefore, the main purpose of the research is to identify ways to spread chastity and hijab among second year high school students. In order to achieve this goal, it was used to collect materials in the form of a library based on various printed and electronic sources such as books, scientific articles and theses that were available to researchers. It is practical. In this article, we tried to identify and present the solutions for promoting chastity and hijab among second year high school students with the correct definition of hijab and chastity.

Key words: solutions, chastity and hijab, students

^۱Assistant Professor, Payam Noor University of Yazd (Corresponding Author)

^۲Master's student, Payam Noor University of Yazd

^۳Master's student, Payam Noor University of Yazd